

CEBİMİZDEKİ EL

Esfender
KorkmazSermaye kaçıışı ekonomide
derin göçük yaratacak

BEYİN göçünden sonra, sermaye göçü de hızlandı. İnsana yapılan eğitim yatırımı, beşeri sermaye yatırımdır. Beşeri sermayenin çıkışına beyin göçü diyoruz. Aslında Başbakanlık Sisteminden sonra maddi sermaye çıkışı da başladı. Şimdi hızlandı.

1. Merkez Bankası verilerine göre Ekim 2024 ayında, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında net giriş yok; tersine yabancıya gayrimenkul satışı dahil 204 milyon dolarlık net çıkış, gayrimenkul satışı hariç 401 milyar dolarlık net çıkış var.

Yabancı sermaye hareketleri; doğrudan yatırımlar, portföy yatırımları olarak sınıflandırılmaktadır.

Doğrudan yabancı yatırım sermayesi; (Foreign direct investment)

Yerleşik olmayan şirketlerin veya özel kişilerin bir ülkeye doğrudan fiziki yatırım yapması, yerli bir yatırımı satın alması, ülkede mevcut bir şirket ile ortaklık kurmasıdır. Yabancı sermaye uzun dönem kalacağı için bir ülkenin cari açığı için en uygun finansman aracıdır.

Türkiye'de vatandaşlık karşılığı gayrimenkul satışı da doğrudan yabancı yatırım sermayesi olarak kabul ediliyor. Ama bunlar yasadışı öngörülen süreden sonra aldıkları gayrimenkulü daha pahalı satıyor ve getirdiklerinden daha fazla para çıkarıyorlar. Bu nedenle doğrudan yabancı yatırım sermayesinin etkisi sınırlıdır.

Portföy yatırımları; (Portfolio Investment) net varlık, tahvil ve senetler, vadeli mevduat, para, altın, döviz ve finansal türevlerdir.

Hedge fon (hedge fund); = serbest yatırım fonu veya risk fonu. göreceli olarak likit olan mal varlıkları üzerinden al-sat yapılan ve açığı satış, kaldıraç ve türevler gibi daha karmaşık ticari işlem, portföy yapımı ve risk yönetimi tekniklerinin çok sık kullanıldığı bir yatırım fonu türüdür.

2. Ödemeler bilançosunda, net hata ve noksan kaleminden ekimde 184 milyon dolar, ocak-ekimi kapsayan 10 ayda 14,7 milyar dolar kaynağı belli olmayan döviz nakit döviz çıkışı var.

3. Zaman zaman medyada, bazı şirketlerin Türkiye'deki yatırımlarını teminat olarak gösterip, içerdikleri borçlanarak yurt dışında yatırım yaptıkları yazılıyor. İş dünyasında üç-beş milyar dolar borcu olanlar konuşuluyor.

İster doğrudan yatırım adıyla çıksın, ister kaynağı belli olmayan döviz çıkışı olsun, sermaye sahibi parasını Türkiye'de tutmak istemiyor, çıkarıyor.

Buna rağmen Merkez Bankası rezervleri arttı. Çünkü Türkiye yüksek faizle dış borç alıyor ve sıcak para giriyor. Özellikle kur artışının TÖFE'nin altında kalması nedeni ile, faiz/kur makasından cary-trade yoluyla sıcak para girdiğini biliyoruz.

Ödemeler bilançosuna göre; portföy yatırımlarından, ekim ayında 587 milyar dolarlık, ekimden-ekime son bir yılda 19,1 milyar dolarlık giriş oldu.

Türkiye'ye yabancı yatırım sermayesi neden gelmiyor?

Yabancı yatırım sermayesi, iktisadi rasyonelliğe uygun olarak, kârlılık ve risk faktörlerini dikkate alarak yatırım kararı verir. Yabancı yatırım sermayesi yatırım kararlarında; mülkiyet güvenesi, siyasi, ekonomik ve sosyal sorunlar gibi risk unsurlarını da dikkate almak zorundadır. Bunlar aynı zamanda "Türkiye'ye neden yabancı yatırım sermayesi gelmiyor" sorusunun da cevabıdır.

Türkiye'den neden sermaye çıkıyor?

Kurumsal verilere göre çıkan sermayenin yüzde 48'i Avrupa ve ABD'de yatırım yapmış. Bu ülkelerde işçilik maliyetleri daha yüksektir. İşletmeler için Türkiye'de üretim ihraç etmek daha uygun yatırım seçeneği olurdu.

Yine dışarıda yatırım yapanların gerekçe olarak gösterdikleri;

Vergi ve teşvik avantajı yüzde 14,8 (Mehmet Şimşek bütçede tasarrufa gücü yetmeyince, teşvikleri düşürdü veya kesti, vergileri artırdı.)

Hukuk güvenliği yüzde 10 (Hukuk ve yargının bağımsızlığını tartışmaya gerek yok, çünkü yapıyoruz.)

Yatırım ortamı, yüzde 17,2 (Reel sektör güven endeksi ve ISO imalat PMI endeksi de güven sınırının çok altındadır.)

Bizim gibi ülkelerde Sıcak para, kriz tuzağıdır.

Portföy yatırımları için yatırımcıların kur riski, politik riskler ya da bilgi riskleri gibi olası riskleri göze almaları gerekebilir. Doğrudan yapılan yatırımlara oranla portföy yatırımlarının vadeleri daha kısa süreli olur. Bu sebeple yabancı portföy yatırımları almış olan ülkeler iyi bir planlaması bulunan finansal piyasalara sahip olmalıdır.

Türkiye'ye 2005-2012 arasında giren sıcak para, kur baskısı yarattı. Üretim ithalata bağımlı oldu. Cari açık sürdürülemez oldu. 2018 krizi yasadık.

2021'deki faiz, nas da aynı zeminde krizi derinleştirdi.

İki yıldır kur artışı TÖFE'nin altında kaldı. Hükümet kurları piyasaya belirleyecek dedi. Cumhurbaşkanı yine faiz sebep dedi. Sıcak para kur artışı hissedir ve reel faizler de ek-side kalırsa yada jeopolitik bir risk sezerse, bir gecede çıkar. Dolar en az 50 lira ve üstüne çıkar. Türkiye bugüne kadar yaşamadığı şekilde kriz derinleşir.

İstanbul Sanayi Odası Başkanı **Erdal Bahçivan**, **sanayinin** yerleşik bir düzende olmasının **sanayinin** gelecek planlaması için önemli olduğuna vurgu yaparak, "**OSB**'ler **sanayiye** yerleşiklik kazandırmak için önemli bir işlevi yerine getiriyor. Toplam **sanayimizin** ve **sanayi** yerleşimimizin yüzde 60'ı **OSB**'ler, endüstri bölgeler ve serbest bölge gibi alanlarda yer alırken, geri kalan yüzde 40 ise yerleşik olmayan dağınık yapılarla faaliyetlerini sürdürüyor" diye konuştu. Marmara bölgesinin nitelikli iş gücü, alt yapı imkanları, global lojistik ve pazar olanakları gibi nedenlerle öne çıktığına dikkat çeken Bahçivan, "Bu çerçevede gerek iç gerekse dış pazar yapısı itibarı ile kendisini geliştiren, yeterli bulan **sanayi** sektörleri bölgemizde üretim yapabilmeli. Bu alanda İstanbul'un çeperlerinde dijital ve yeşil dönüşüm alt yapısına sahip endüstriyel kent modeliyle tasarlanmış yeni nesil organize **sanayi** bölgelerinin daha fazla hayata geçirilmesini talep ediyoruz" şeklinde konuştu. Yeni yatırımlarda en büyük gider kaleminin arazi maliyetlerinin oluşturduğuna vurgu yapan Bahçivan, **sanayi** alanlarının uzun süreli kiralama modeliyle **sanayiye** tahsis edilmesini sağlayacak 'Emlak **Sanayi**' modelinin bu duruma çözüm olacağını söyledi.

'Endüstriyel kent' modeli İstanbul'un potansiyelini artırır

İSO Yönetim Kurulu Başkanı Bahçivan, 'endüstriyel kent' modelinin İstanbul'un sanayi potansiyelini daha ileriye taşıyacağını söyledi. Sanayi ve Teknoloji Bakanı Mehmet Fatih Kacır da Marmara Bölgesi'nde riskli sanayi tesislerini Anadolu'ya taşıyarak mega endüstriyel parklar oluşturacaklarını kaydetti.

Marmara Bölgesi Organize Sanayi Bölgeleri ve Sanayicileri İstisare Toplantısı, Sanayi ve Teknoloji Bakanı Mehmet Fatih Kacır'ın katılımıyla İstanbul'da gerçekleşti. Toplantıda konuşan İstanbul Sanayi Odası (İSO) Yönetim Kurulu Başkanı Erdal Bahçivan, OSB'lerin sanayinin geleceğini inşa ettiğini belirterek, sanayideki dönüşüm süreçlerini ve OSB'lerin ekonomiye katkısını değerlendirdi. Küresel ekonomik değişimlerin üretim ve tedarik zincirlerini yeniden şekillendirdiğinin altını çizen Bahçivan, gelişmiş ülkelerin artık stratejik ürünlerde 'içeride ve yakında' üretim yaklaşımlarını benimsediğini, bu durumun OSB'leri daha da kritik bir konuma taşıdığını kaydetti. Bahçivan, Marmara Bölgesi'nin stratejik önemini ve bölgede teknolojik altyapıya sahip yeni nesil OSB'lerin kurulmasının gerekliliğini vurgulayarak, "Dijital ve yeşil dönüşüm altyapısına sahip

'endüstriyel kent' modeli, İstanbul'un sanayi potansiyelini daha ileriye taşıyacaktır" dedi. Sanayi bölgelerinin verimliliği artırdığına dikkati çeken Bahçivan, "OSB'ler, sanayicilerin bürokratik işlemler yerine üretime odaklanmasını sağlıyor. Bu tür planlı alanlar, hem yerel hem de uluslararası rekabet açısından büyük avantaj sunuyor. OSB'ler Türkiye sanayisinin yaklaşık yüzde 60'ını barındırıyor" diye konuştu. Yüksek katma değerli projelerin desteklenmesi adına hayata geçirilen HIT-30 Yüksek Teknoloji Yatırım Programı'na dikkati çeken Bahçivan, ayrıca Dünya Bankası destekli Türkiye Yeşil Sanayi Projesi'nin, OSB'lerin çevre dostu üretim altyapısına geçişini kolaylaştıracağını ifade etti.

Türkiye, doğu ve batı arasında doğal köprü
Sanayi ve Teknoloji Bakanlığın Sanayi Bölgeleri Genel Müdürü Abdurrahman Aydın da OSB'le-

rin Türkiye ekonomisi için stratejik önem taşıdığına dikkati çekti. Türkiye'nin doğu ile batı arasında doğal bir köprü görevi görerek yatırımcılar için cazip bir ortam oluşturduğunu belirten Aydın, "Marmara Bölgesi, üretim ve ticaret açısından öncül rol oynuyor. OSB'ler hem sanayi imalatını tek bir çatı altında topluyor hem de idari destek ve ticaret olanakları sunuyor" dedi.

Aydın, toplantının amacının OSB'lerin ekonomiye katkısını artırmak, işbirliği ve ortaklık kültürünü geliştirmek ve bölgesel kal-

kınmaya ivme kazandırmak olduğunu, Marmara Bölgesi'ndeki OSB'lerin modern altyapıları ve yatırımcı dostu olanakları sayesinde farklı sektörlerde büyümeyi teşvik ettiğini dile getirdi. Sanayicilerin teknolojik gelişmelere uyum sağlamasının ve üretimde kaliteye verdikleri önemin, Türkiye'nin ekonomik hedeflerine ulaşmasında kilit rol oynadığını vurgulayan Aydın, "Sanayicilerimizin bugüne kadar gösterdiği katkılar çok değerli. Bu katkının aynı ivmeyle devam etmesine inanıyorum" ifadelerini kullandı. Aydın,

"Mega endüstriyel parklar oluşturacağız"

Sanayi ve Teknoloji Bakanı Mehmet Fatih Kacır, Ulusal Sanayi Alanları Master Planı'nı ilgili bakanlıklar ile iş birliği içinde hazırladıklarını ifade ederek, "Bu çalışma ile birlikte stratejik değeri olan ulusal ve bölgesel yatırımlar için altyapısı hazır, sosyal çevresiyle birlikte planlanmış mega endüstriyel parklar oluşturmayı hedefliyoruz. Önemli bir hedefimiz de Marmara Bölgesi'nde yoğunlaşmış ve deprem riski bulunan sanayi tesislerimizin yeni yatırımlarla önümüzdeki dönemde Anadolu'ya taşınmasını hızlandırmak" diye konuştu.

Marmara Bölgesi sanayisinin bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da yanında olmaya devam edeceklerinin altını çizdi.

“Dezenflasyon süreci yavaş ilerliyor”

İstanbul Sanayi Odası Başkanı **Erdal Bahçivan**, aralık ayı meclis toplantısında yaptığı konuşmasında ülkemizin en temel ekonomik sorunu olan enflasyonla mücadelede yer verdi. Enflasyonun düşürülmesinde istenilen hıza bir türlü ulaşılamadığını belirten Bahçivan, hane halkının ve reel sektörün enflasyonun düşüşüne inanmakta zorlanmasının enflasyonun düşüş hızını yavaşlattığını söyledi. Konuşmasında enflasyonla etkili mücadelede yapısal tedbirlerin her zamankinden daha önemli hale geldiğini belirten **İSO Başkanı** Bahçivan, 2023 ortalarından itibaren Türkiye ekonomisinin girdiği ağır tedavi sürecinin sonuçlarının alınmaya başlandığını ancak; geçmiş dönemin travmalarının da tam olarak atlatılamadığı bir yılın geride kaldığını söyledi. Merkez

Bankası'nın geçtiğimiz yıl bu zamanlarda 2024 yılsonu için enflasyon hedefinin yüzde 36 olduğunu hatırlatan Bahçivan, “Geldiğimiz noktada yılı yüzde 45 civarında kapatacağımız anlaşılıyor. Enflasyonun gecikmeli de olsa düşüşe geçmesinde sıkı para politikalarının etkisi açık. Döviz kurundaki sakin seyir, burada önemli bir etki kanalı. Bilindiği üzere Merkez Bankamız bir süredir Türk lirasında reel değerlenmeyi dezenflasyonun ana unsurlarından biri olarak görüyor. Bu arada, yüksek jeopolitik risklere rağmen emtia fiyatlarının ılımlı seyri de lehimize oldu” dedi.

Enflasyonun beklenenden daha yavaş düştüğünü de dile getiren Bahçivan, bunun en büyük gerekçeleri

Erdal Bahçivan

ni ise şu şekilde sıraladı: “Özellikle hane halkı ve reel sektör, enflasyonun düşeceğine ikna olmakta halen zorlanıyor. Bir diğer sorun ise hizmet enflasyonunun yüksekliği. Ekim ve Kasım'daki yavaşlamaya rağmen burada maalesef istenen iyileşmenin biraz uzağındayız.”

Enflasyonda mücadelede temkini elden bırakmamamız gerektiğinin de altını çizen Bahçivan, “Sosyolojik ve psikolojik boyutu olan bir enflasyon yaşanıyor. Bu nedenle çözüm sadece para politikasına havale edilemez. Önümüzdeki dönemde maliye politikasının enflasyonla mücadeleye desteğini artırmanın yanı sıra, yapısal tedbirlerin alınması da, bugün her zamankinden

daha önemli” ifadelerini kullandı.

Sanayicilerin uygun finansman koşullarıyla iş yapmayı istediğini söyleyen Bahçivan, ancak ekonominin halen sancılı bir nekahet döneminden geçtiğini, hastalığın nüksetme ihtimalini küçümsemenin büyük bir hata olacağını söyledi. Bahçivan, “Enflasyonun kalıcı olarak düştüğünden emin olmadan riskli ve aceleci adımlar atılmayacağı konusunda, başta Merkez Bankamız olmak üzere ekonomi yönetimize güveniyoruz.” dedi. Sıkı para politikalarının üretim ve talep cephesindeki en büyük maliyetine **sanayiciler** olarak katlanmak durumunda olduklarını da dile getiren Bahçivan, enflasyonla mücadeleyi kararlılıkla sürdürürken bir yandan da üretim ekonomisini desteklemenin ayrı bir önem taşıyacağını altını çizdi.

SANAYİDE DURGUNLUK geçen yıla damga vurdu

2024 yılı boyunca uygulanan sıkılaştırma politikalarının başlıca etkisi reel sektörde daralma oldu. TÜİK'in **sanayi** üretim endeksi ve **ISO** İmalat PMI'ya göre yıl boyunca **sanayi** üretimi geriledi, **TOBB** verileri ise kapanan ve konkordato ilan eden şirketlerin artışını ortaya koydu

EKONOMİ SERVİSİ

TÜRKİYE ekonomisine 2024 yılında sıkılaştırma politikaları damga vurdu. Mayıs 2023'te Hazine ve Maliye Bakanı Mehmet Şimşek'in görevi gelmesiyle birlikte başlayan faiz artırımı süreci, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın Mart 2024'teki Para Politikası Kurulu toplantısının ardından politika faizini yüzde 50'ye çıkarmasıyla birlikte zirveyi gördü. Aralık ayında 250 baz puan indirim yapıldı kadar faizin dokuz ay boyunca yüzde 50 düzeyinde kalması ise tüketimi daraltmayı amaçlarken **sanayide** durgunluğa ve kredi kartı borçlarının patlamasına neden oldu.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'nin hazırladığı **sanayi** üretim endeksi, haziran ayından itibaren gerilemeye başladı. Ekimde **sanayi** üretimi yıllık yüzde 3,1, aylık bazda ise yüzde 0,9 oranında daraldı. Ekim ayında yüksek teknolojlili üretimde düşüş dikkat çekti.

TÜİK verilerine göre yüksek teknolojlili üretimde yıllık düşüş yüzde 13,1 oldu. Sermaye malı üretiminde düşüş yüzde 9,3 olarak belirlendi. Madencilik ve taş ocaklığı sektörü endeksi bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 14,2 azalırken, imalat **sanayi** sektörü endeksi yüzde 3,3 geriledi. Ağustos ayında ise yüzde 5,3 ile 6 Şubat depremlerinin ardından en sert daralma meydana gelmişti.

10 SEKTÖRÜN 9'UNDA ÜRETİM DÜŞTÜ

Reel sektörün durumunu aktaran önemli bir veri olan **İstanbul Sanayi Odası'nın (ISO)** anketi Türkiye İmalat PMI (Satın Alma Yöneticileri Endeksi) de 2024 yılında durgunluğa işaret etti. Eşik değeri olan 50,0'nin üzerinde yer alan değerlerin sektörde iyileşmeyi, altındaki değerlerin daralmayı gösterdiği endeks, açıklanan son veri olan kasım ayında 48,3 değerini aldı. Endeks, yıl için

de 45,8 değerine kadar gerileyerek pandemiden sonraki en zayıf konuma gelmişti. **ISO**'nun ekim ayı PMI verisine göre yüksek finansman maliyeti ve zayıf talep nedeniyle takip edilen 10 sektörün 9'unda üretim düştü. Durgunluk dolayısıyla 10 sektörden 9'u da personellerini azaltmaya gitti.

KONKORDATO İLANLARI İKİYE KATLANDI

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin (TOBB) açıkladığı kurulan-kapanan şirket istatistikleri de zorlu piyasa koşulları nedeniyle faaliyetlerine son veren firma sayısındaki artışı gösterdi. 024'ün ilk 11 ayında, 2023'ün ilk 9 ayına göre kurulan şirket sayısı yüzde 11,4 azalırken, aynı dönemde kapanan şirket sayısı yüzde 19,7 arttı. Konkordato Takip sitesinin Basın İlan Kurumu'ndan aldığı verilere göre 2024'te borçlarını ödeyemediği gerekçesiyle konkordato

ilan eden firma sayısı geçen yılı ikiye katlandı. 2023 yılında bin 516 firma konkordato ilan etmiş iken 2024'ün ilk 11 ayında bu sayı 3 bin 11'e ulaştı.

'HAZIR GİYİMDE TARİHİN EN BÜYÜK DURAĞANLIĞI'

Özellikle hazır giyim ve tekstil sektörü, karşılaştığı uzun süreli daralma nedeniyle oldukça zayıfladı. Türkiye Geyim **Sanayicileri** Derneği (TGSD) Müşterek Başkanı Ramazan Kaya, sektörün tarihindeki en büyük durağanlığı yaşadığını söyleyerek istihdamın yüzde 15, üretimin yüzde 17 düştüğünü, kapasite kullanım oranının yüzde 65'lere gerilediğini açıkladı. Sektör temsilcilerinin aktardığına göre tekstilde istihdam son 2 yılda 250 binin üzerinde bir kayıp yaşadı. Türkiye piyasasında üretimde zorlanan tekstil üreticilerinin bir kısmı ise çareyi üretim tesislerini Mısır'a taşımakta buldu.